

‘નિયમસાર’ ૪૫-૪૬ ગાથાનો છેલ્લો કળશ છે.

આત્મા ભિન્નસ્તદનુગતિમત્કર્મ ભિન્નં તયોર્યા
પ્રત્યાસત્તેર્ભવતિ વિકૃતિઃ સાઽપિ ભિન્ના તથૈવ ।
કાલક્ષેત્રપ્રમુખમપિ યત્તચ્ચ ભિન્નં મતં મે
ભિન્નં ભિન્નં નિજગુણકલાલંકૃતં સર્વમેતત્ ॥

‘પદ્મપ્રભમલધારીદેવ’ મુનિ એમ કહે છે, કે ‘મારું એમ મંતવ્ય છે,...’ મારો એવો વિચાર છે, મંતવ્ય છે—શ્રદ્ધા છે, એવી પ્રતીતિ છે, કે આત્મા પૃથક્ છે. એક બોલથી નથી લીધું.

‘આત્મા (અંદર) જુદો છે અને એની પાછળ જનારું કર્મ જુદું છે.’ આત્માને લઈને કર્મ ચાલતા નથી. કર્મ પોતપોતાના કારણે આત્માની પાછળ પાછળ ચાલે છે. આહાહા...! આત્માને કારણે નહિ. કેમ કે ભિન્ન દ્રવ્ય છે. આહાહા...! આત્મા અંદર ભિન્ન ચાલે છે અને કર્મ ભિન્ન ચાલે છે. ભિન્ન કર્મને કારણે આત્મા ચાલતો નથી અને આત્માને કારણે કર્મ સાથે આવતા નથી. આહાહા...! વસ્તુ-વસ્તુ તદ્દન ભિન્ન (છે). આહાહા...!

‘આત્મા અને કર્મની અતિ નિકટતાથી જે વિકૃતિ થાય છે...’ વિકાર... આહાહા...! ‘તે પણ તેવી જ રીતે (આત્માથી) જુદી છે;...’ આહાહા...! આત્મા પૃથક્ છે એમ કર્મ પૃથક્ ચાલે છે, એમ વિકૃતભાવ પણ સાથે ચાલે છે. કર્મ તો નિમિત્ત છે. આત્માની પોતાની પર્યાયમાં જે વિકાર થાય છે એ પોતાના કારણે ચાલે છે. આત્મા સ્વતંત્ર ચાલે છે, કર્મ સ્વતંત્ર ચાલે છે. કર્મ નિમિત્તથી ઉત્પન્ન થયેલો વિકાર પણ સ્વતંત્ર ચાલે છે. કેમ કે એ પર્યાય પણ સ્વતંત્ર છે. જેમ દ્રવ્ય આત્મા સ્વતંત્ર છે, કર્મ પણ સ્વતંત્ર દ્રવ્ય છે, એમ વિકારી પર્યાય પણ સ્વતંત્ર છે. આહાહા...!

‘કર્મની અતિ નિકટતાથી જે વિકૃતિ થાય છે તે પણ તેવી જ રીતે (આત્માથી) જુદી છે;...’ આહાહા...! એક ભવમાંથી બીજા ભવમાં જાય છે, કે ભવમાં રહે છે તો ત્રણે પ્રકાર ભિન્ન ભિન્ન છે. આત્મા ભિન્ન, કર્મ ભિન્ન, વિકાર ભિન્ન. આહાહા...! ત્રણે સત્ છે. સત્ પોતાથી છે. તેને પરની અપેક્ષા નથી. ભલે વિકાર છે, એ પણ ઉત્પાદ-વ્યયરૂપ સત્ છે ને? ઉત્પાદવ્યયધ્રુવયુક્ત સત્. ત્રણે સત્ છે. તો વિકાર પણ પોતાથી સત્ છે. કર્મથી નહિ, આત્માથી નહિ, દ્રવ્યથી નહિ. પર્યાયમાં થાય છે તે સ્વતંત્ર છે. આહાહા...! આવા આત્માની વાત કે દિ’ સાંભળી અંદર?

ભગવાનઆત્મા જુદા જુદા કામ કરે છે. કર્મ જુદું કામ કરે છે. વિકૃત અવસ્થા જુદી રહે છે. આહાહા...! એવું જેને ભેદજ્ઞાન થયું, મુનિ તો કહે છે કે ‘મારું એમ મંતવ્ય છે...’ મુનિ એમ કહે છે, કે મારું એવું મંતવ્ય છે. આહાહા...! કોઈની સાથે કે કોઈના કારણે કોઈ ચાલે છે એમ નથી. આહાહા...! મારા કારણે ઘરમાં સ્ત્રી આવે છે, એ ખોટી વાત છે. મારા કારણે દીકરો આવે છે એ પણ ખોટી વાત છે. સૌ પોતપોતાના સ્વતંત્ર તે સમયના કાળમાં આવે છે. આહાહા...! કપડા આવે છે, દાગીના આવે છે, પૈસા આવે છે એ સમયે સ્વતંત્ર દ્રવ્ય પોતપોતાના કારણે જુદા જુદા, આત્મા અને કર્મની અપેક્ષા વગર (આવે છે). એ કર્મ-બર્મ પણ સ્વતંત્ર ચીજ છે. આહાહા...!

‘મારું એમ મંતવ્ય છે...’ મુનિ એમ કહે છે. મારો વિચાર આવો છે. આહાહા...! ‘નિજ નિજ ગુણકળાથી...’ આહાહા...! અથવા ‘કાળ-ક્ષેત્રાદિક જે છે તે પણ (આત્માથી) જુદાં છે.’ પંચમ કાળ, ચોથો કાળ, પહેલો કાળ એ આત્માથી કાળ જુદો છે. આહાહા...! કાળ આદિ અને ક્ષેત્ર આદિ. અને ક્ષેત્ર. પરંતુ આ ક્ષેત્ર... આહાહા...! એ શું કહે છે? કે આત્મા જ્યાં

છે, ત્યાં કર્મ છે એ કર્મનું ક્ષેત્ર ભિન્ન છે. આહાહા...! અરે...! વિકારનું ક્ષેત્ર પણ ભિન્ન છે. એમ ગાથામાં કહે છે. ભગવાન નિર્મળાનંદ અંદર ભિન્ન છે, એમાં જે મિથ્યાત્વ વિકાર, ભ્રાંતિ અને રાગાદિ, દ્વેષાદિ થાય છે એ પણ સ્વતંત્ર પોતાના કાળ ને પોતાના ક્ષેત્રમાં રહે છે. એ આત્માના ક્ષેત્રમાં આવતા નથી. આહાહા...! ગજબ વાત! વીતરાગમાર્ગનું મૂળ રૂપ આ છે.

આચાર્ય મહારાજ, મુનિરાજ તો કહે છે, કે મારું મંતવ્ય તો આ છે. ‘મારું એમ મંતવ્ય છે...’ હું તો પંચમહાવ્રતધારી મુનિ છું. હું એવું મંતવ્ય ધારણ કરું છું, કે કર્મ ભિન્ન, આત્મા ભિન્ન, વિકાર ભિન્ન (છે). અરે...! વિકાર ને કર્મનું ક્ષેત્ર ભિન્ન છે અને વિકાર-કર્મનો કાળ ભિન્ન છે. આહાહા...! કાળ અને ક્ષેત્ર બધું ભિન્ન છે. આહાહા...! ‘ધન્નાલાલજી’! આવી વાત છે. ઓહોહો...!

અરે...! પ્રભુનો માર્ગ ઉજળો, સ્વતંત્ર માર્ગ. પર્યાય પર્યાય સ્વતંત્ર છે. કમબદ્ધમાં દરેક દ્રવ્ય પોતાની પર્યાય દ્રવ્ય-ગુણની અપેક્ષા રાખ્યા વગર, પર્યાય સ્વતંત્ર છે. રાગ-વિકાર થાય છે એ પણ કર્મથી બિલકુલ થતો નથી. આહાહા...! એ ચર્યા (સંવત) ૨૦૧૩મી સાલમાં ઘણી ચાલી હતી. ‘ઇસરી’માં. વિકાર સ્વથી થાય છે. પોતાના ષટ્કારકથી (થાય છે). વિકાર પર્યાયમાં કર્તા, વિકાર કાર્ય, વિકાર સાધન, વિકાર કરીને રાખ્યો એ સંપ્રદાન, વિકારથી વિકાર થયો એ અપાદાન, વિકારના આધારે વિકાર થયો (એ અધિકરણ). આહાહા...! જેને દ્રવ્ય-ગુણની અપેક્ષા નથી અને જેને કર્મની અપેક્ષા નથી. આહાહા...!

એમ અહીંયા કહે છે, દરેક ગુણ અને દરેકની પર્યાય અને એનું ક્ષેત્ર અને કાળ અને દ્રવ્ય ભિન્ન ભિન્ન છે. કોઈની સાથે કોઈને કાંઈ સંબંધ નથી. આહાહા...! આ તો જ્યાં ત્યાં અહંકાર (કરે). મેં કર્યું.. મેં કર્યું.. મેં કર્યું.. દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ ચારેય પોતાને કારણે ભિન્ન ભિન્ન છે, એમ કહે છે લ્યો. આહાહા...! દ્રવ્ય પણ ભિન્ન છે, વિકારનું ક્ષેત્ર ને કાળ પણ ભિન્ન છે. અને વિકારથી ભિન્ન કર્મ, એનું ક્ષેત્ર અને કાળ પણ ભિન્ન છે. આહાહા...! પોતાથી ભિન્ન સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર, મકાન, પૈસા, લક્ષ્મી, ધૂળ, ધૂળ એટલે આ લક્ષ્મી, કપડા, એના એના કાળમાં, એના એના ક્ષેત્રમાં, એના એના ભાવથી એ સ્વતંત્ર આવે છે. બીજાથી એ આવે છે અને જાય છે એમ નથી. આહાહા...!

આવી સ્વતંત્રતા પ્રભુ વિના કોણ કહે? સર્વજ્ઞ પરમાત્મા. જેણે એક સમયમાં ત્રણકાળ, ત્રણલોક જોયા અને વાણી નીકળી. આહાહા...! એમણે કહ્યું નથી. વાણીને કારણે વાણી નીકળી છે. એ આવ્યું ને? વાણીનું ક્ષેત્ર ભિન્ન છે, વાણીનું દ્રવ્ય ભિન્ન છે, વાણી ઉત્પન્ન થવાનો કાળ ભિન્ન છે અને ભાવ ભિન્ન છે. આહાહા...! ‘ભગવાન પરમાત્માની વાણી’ એમ કહેવું એ પણ વ્યવહારથી નિમિત્તથી (કહેવાય છે). આકરી વાત છે. એ નાખ્યું છે. સર્વ દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવનો. પર્યાયનું પણ ક્ષેત્ર, કાળ ભિન્ન ભન્ન છે. આહાહા...!

‘નિજ નિજ ગુણકળાથી...’ દરેક પદાર્થ પોતપોતાના ગુણની કળા-પર્યાય એને ‘અલંકૃત આ બધુંય જુદે જુદું છે...’ આહાહા...! નિજ નિજ ગુણો અને પર્યાયયુક્ત સર્વ દ્રવ્ય અત્યંત ભિન્ન, ભિન્ન છે. આહાહા...! એક પરમાણુ બીજા પરમાણુનું કંઈ પણ કરતું નથી. આત્મા બીજા પરમાણુનું કંઈ કરતો નથી. આહાહા...! બોલવું, ચાલવું, ખાવું, પીવું, ચાલવું, એ બધી સ્વતંત્ર જડની ક્રિયા જડથી થાય છે, આત્માથી નહિ. આહાહા...! કેમ ગળે ઉતરે? આખો દિ’ ‘હું કરું.. હું કરું એ જ અજ્ઞાન છે, શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે’ ગાડું હોય અને નીચે કૂતરાનું ઠીકું અડી ગયું હોય, ગાડું ચાલતું હોય તો એ ગાડુ મારાથી ચાલે છે એમ માને છે. એમ થડે બેઠો હોય, ઘરે બેરા બેઠા હોય, બધું કામ મારાથી થાય છે. બધી વ્યવસ્થા કરનાર હું છું. વ્યવસ્થિત કામ મેં કર્યું છે. નહિતર બધું અવ્યવસ્થિત થઈ જશે. અર..ર..! પ્રભુ! પ્રભુ તો કહે છે, કે દરેક પદાર્થ વ્યવસ્થિત જ છે. વ્યવસ્થિત છે એની બીજો વ્યવસ્થા કરે એમ વાત નથી. આહાહા...!

અહીંયા ઇ કહ્યું. ‘નિજ નિજ ગુણકળાથી...’ દરેક દ્રવ્ય નિજ નિજ ગુણની કળા એટલે પર્યાયથી ‘અલંકૃત...’ એનાથી સહિત. ‘આ બધુંય જુદે જુદું છે...’ આહાહા...! એક બોલ પણ જો યથાર્થ સમજાય તો તકરાર મટી જાય. કર્મથી વિકાર થાય છે... કર્મથી વિકાર થાય છે. એમ કહ્યું, કે કર્મથી વિકાર નથી થતો, ત્યાં તો મોટો ખળભળાટ થઈ ગયો. અહો...! આ તો ભૂલ્યા, મૂળમાં ભૂલ્યા. મૂળમાં ભૂલ. એમ બોલ્યા. કર્મથી વિકાર નહિ? નહિતર વિકાર સ્વભાવ થઈ જશે. આહાહા...!

પ્રભુ! એ પર્યાય તે સમયનો સ્વભાવ જ છે. આહાહા...! કર્મથી નહિ, આત્માના ગુણથી નહિ. આહાહા...! એમ અંદર બેસી જાય તો જ્ઞાતા-દષ્ટા થઈ જાય. કોઈપણ ક્રિયાનો કર્તા હું છું, હું બોલું છું કે હું સમજાવું છું, હું પુસ્તક બનાવું છું. આહાહા...! એ વાત રહેતી નથી. પણ એ વાત સાંભળવા મળવી મુશ્કેલ પડે. આહાહા...! સ્થાનકવાસી અને શ્વેતાંબરમાં તો આ વાત જ નથી. આહાહા...! એમાં તો આ સત્ય વાત છે જ નહિ. ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’માં તો સ્પષ્ટ કરી નાખ્યું છે, કે સ્થાનકવાસી અને શ્વેતાંબર અન્યમતિ છે, જૈનમતિ નથી. આહાહા...! કેમ કે એણે ઘણાં ગોટાળા કર્યા છે. ભગવાનને રોગ, ભગવાનને દવા, ભગવાનને માતા-પિતા બે ને.. આહાહા...! ઘણાં ગોટાળા છે. એની સેવા કરનાર, એની મદદ કરનાર મિથ્યાદષ્ટિ છે, નિગોદમાં જશે. ઘણી સૂક્ષ્મ વાત છે.

એમ જ્યારે ભગવાને ‘સૂત્ર પાહુડ’માં કહ્યું, કે કપડાનો ટુકડો રાખીને સાધુ માને, મનાવે, માનતાને રૂડું જાણે, એ નિગોદમાં જશે. એમ ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ ભગવાનનું વચન છે. તો એ કપડાના ટુકડાને ઠેકાણે અહીં તો કપડાના ઢગલે ઢગલા રાખે. આહાહા...! ઉંધી માન્યતાના ઠેકાણા નહિ. ભગવાન બાળ બ્રહ્મચારી છે એને પણ પરણાવી દીધા. કન્યા થઈ જમાલી જમાઈ થયા. એવું શ્વેતાંબરમાં છે. જમાલી જમાઈ. અરે...! ભગવાન બધી વાત ખોટી છે.

આહાહા...! ભગવાન તો બાળબ્રહ્મચારી હતા. એમણે લગ્ન નહોતા કર્યા. કેમ? કે છેલ્લો કાળ બહુ અલ્પ હતો, અંતરમાં કામ ઘણાં હતા, તો એ લગ્નમાં.. પંડિતજી કહે છે ને દુર્ઘટના. સ્ત્રી પરણે એટલે દુર્ઘટના ઊભી થઈ. છે? આહાહા...! એને માટે રોકાવું, એના માટે વિષય, એના માટે રાજીપો, એને માટે કપડા, ખાવું, પીવું ને એના બધા સાધનો (વસાવવા). આહાહા...! દુર્ઘટના છે. અહીં તો કહે છે બીજાની દુર્ઘટના પણ આત્મા કરી શકતો નથી. આહાહા...! આવી વાત છે.

‘નિજ નિજ ગુણકળાથી...’ આચાર્ય પોકાર કરે છે. દરેક પદાર્થ પોતપોતાના ગુણની પર્યાય સહિત (પરિણમે છે). આહાહા...! ‘બંધું જુદે જુદું છે. (અર્થાત્ પોતપોતાના ગુણો અને પર્યાયોથી યુક્ત સર્વ દ્રવ્યો અત્યંત જુદે જુદાં છે).’ છે? આહાહા...! અત્યંત ભિન્ન ભિન્ન છે. આહાહા...! આ મારે કરવું છે ને આ મારે કરાવવું છે, એણે કર્યું એ ઠીક કર્યું એ કોઈ વાત રહેતી નથી, પ્રભુ! માર્ગ બહુ આકરો છે, ભાઈ!

અરે...! માથે ચોરાશીના અવતાર (નગારા વગાડે છે). આત્મા અનાદિઅનંત જેની સત્તા અનાદિઅનંત, એ દેહ છૂટે પણ સત્તાનો કાંઈ અભાવ નહિ થાય. આહાહા...! પ્રભુ! તારી સત્તા ક્યાં જશે? એ સત્તાનો વિચાર પણ કર્યો છે? કે અરે...રે...! હું આ દેહ છોડીને (ક્યાં જઈશ?) દેહમાં પાંચ-પંદર દિવસ, મહિનો, બે મહિના, પાંચ મહિના, દસ મહિના, પાંચ-દસ વર્ષ રહેશે. પછી છૂટી જશે, પ્રભુ! કેમ કે જુદી ચીજ છે. ક્યાં જવું છે? ક્યા સ્થાનમાં? ક્યા ક્ષેત્રમાં? ક્યા કાળે? કેવા ભાવથી જશે? આહાહા...! બધા જુદા જુદા છે. કોઈના કારણે કોઈ નથી. આહાહા...! દાખલો આપ્યો છે.

તથા हि -

(માલિની)

असति च सति बन्धे शुद्धजीवस्य रूपाद्
रहितमखिलमूर्तद्रव्यजालं विचित्रम्।
इति जिनपतिवाक्यं वक्ति शुद्धं बुधानां
भुवनविदितमेतद्भव्य जानीहि नित्यम्॥७०॥

વળી (આ બે ગાથાઓની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે) :-
[શ્લોકાર્થ :-] “બંધ હો કે ન હો (અર્થાત્ બંધાવસ્થામાં કે મોક્ષાવસ્થામાં), સમસ્ત

વિચિત્ર મૂર્તદ્રવ્યજાળ (અનેકવિધ મૂર્તદ્રવ્યોનો સમૂહ) શુદ્ધ જીવના રૂપથી વ્યતિરિક્ત છે” એમ જિનદેવનું શુદ્ધ વચન બુધપુરુષોને કહે છે. આ ભુવનવિદિતને (—આ જગતપ્રસિદ્ધ સત્યને), હે ભવ્ય! તું સદા જાણ. ૭૦.

શ્લોક-૭૦ ઉપર પ્રવચન

‘વળી (આ બે ગાથાઓની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે) :-’

અસતિ ચ સતિ બન્ધે શુદ્ધજીવસ્ય રૂપાદ્
રહિતમખિલમૂર્તદ્રવ્યજાલં વિચિત્રમ્ ।
इति जिनपतिवाक्यं वक्ति शुद्धं बुधानां
भुवनविदितमेतद्द्रव्य जानीहि नित्यम् ।। ७० ।।

આહાહા...! આ ‘જિનપતિવાક્યં’. આહાહા...! ત્રણલોકના નાથ જિનપતિનું વાક્ય આ છે. ‘શુદ્ધં બુધાનાં’ ‘જિનપતિવાક્યં વક્તિ શુદ્ધં બુધાનાં’ ‘શુદ્ધં બુધાનાં ભુવનવિદિતમેતદ્દ્રવ્ય જાનીહિ નિત્યમ્ ।’

શ્લોકાર્થ :- ‘બંધ હો કે ન હો (અર્થાત્ બંધાવસ્થામાં કે મોક્ષાવસ્થામાં), સમસ્ત વિચિત્ર મૂર્તદ્રવ્યજાળ...’ આહાહા...! ‘(અનેકવિધ મૂર્તદ્રવ્યોનો સમૂહ) શુદ્ધ જીવના રૂપથી વ્યતિરિક્ત છે.’ શુદ્ધ જીવ ભગવાન અંદર ચૈતન્યના પ્રકાશનું પૂર, ધ્રુવ એકરૂપ અનાદિઅનંત રહેનારી ચીજ એ સર્વ ચીજથી નિરાળી ભિન્ન છે. એ ‘બંધ હો કે ન હો (અર્થાત્ બંધાવસ્થામાં કે મોક્ષાવસ્થામાં), સમસ્ત વિચિત્ર મૂર્તદ્રવ્યજાળ (અનેકવિધ મૂર્તદ્રવ્યોનો સમૂહ)...’ આહાહા...! શું કહ્યું? મારાથી જુદા કર્મ, પૈસા, લક્ષ્મી, સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર. ‘(અનેકવિધ મૂર્તદ્રવ્યોનો સમૂહ) શુદ્ધ જીવના રૂપથી વ્યતિરિક્ત છે’ શુદ્ધ જીવના સ્વરૂપથી તદ્દન ભિન્ન છે. આહાહા...! આ તો વેપાર મેં કર્યો, વેપારમાં મને પૈસા મળ્યા... આહાહા...! બધું મિથ્યાત્વ છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહાહા...!

કોઈ દ્રવ્ય કોઈ દ્રવ્યની પર્યાય કરતું તો નથી પણ એ દ્રવ્યની પર્યાય પણ આઘીપાછી આઘીપાછી થાય છે. (એમ નથી) એ દ્રવ્યની પર્યાય પણ આગળ-પાછળ નથી થતી. આહાહા...! જે સમયે જે પર્યાય થવાની હોય તે થાય છે. પર્યાય એટલે હાલત-અવસ્થા. આ શરીરની અવસ્થા અત્યારે આમ ચાલે છે તે તેના કારણે થાય છે. આત્માના કારણે નહિ. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- જીવ નીકળી ગયા પછી શરીરની ક્રિયા કેમ થતી નથી?

ઉત્તર :- નીકળી ગયા પછી એની અવસ્થા એવી નથી. એની અવસ્થા આવી જ હોવી જોઈએ એવું કાંઈ છે? એની અવસ્થા-પર્યાય એના સ્વકાળે થાય છે. આહાહા...! બોલવું,

ચાલવું એ બધી જડની ક્રિયા છે. આહાહા...! એનું અભિમાન છોડવું અને પોતાના જ્ઞાનસ્વભાવમાં દૃઢતા લગાવવી કે હું તો જ્ઞાયક છું. મારામાં જે વસ્તુ જણાય છે એ મારાથી જુદી છે અને એ ચીજથી હું પૃથક્ક છું. આહાહા...! એ કહ્યું?

‘શુદ્ધ જીવના રૂપથી વ્યતિરિક્ત છે...’ સર્વ ચીજ જુદી. આહાહા...! અંદર કર્મ જુદા, વિકાર જુદો, તૈજસ, કાર્મણ શરીર જુદા, ઔદારિક શરીર જુદું. આહાહા...! વિકારની પર્યાય સ્વકાળથી જુદી. દ્રવ્ય ભગવાન, ચૈતન્ય ભગવાન એ વિકારથી અને કર્મથી જુદી વસ્તુ છે. ત્રણેકાળે એવી વાત છે. ‘એમ જિનદેવનું શુદ્ધ વચન...’ આ છે. મુનિરાજ પોતે કહે છે એમ નહિ કહેતાં, એમ કહે છે. પહેલા કહ્યું કે ‘મારું એમ મંતવ્ય છે...’ હવે કહે છે કે એ તો જિનપતિનું, ‘જિનદેવનું શુદ્ધ વચન...’ છે. આહાહા...! પરનું કરી શકતો નથી, પરને પોતાનું માની શકતો નથી. પોતાને કારણે પરમાં કોઈ ફેરફાર થતો નથી. એવું જિનપતિનું શુદ્ધ વચન. આહાહા...! ભગવાનનું વચન તો હોતું નથી. પણ અહીંયા નિમિત્તથી કથન કર્યું છે, કે દિવ્યધ્વનિમાં આમ આવ્યું છે.

ભગવાનની દિવ્યધ્વનિ, ત્રિલોકનાથ અનંત તીર્થંકરો, અનંત સર્વજ્ઞો, લાખો કેવળી સીમંધર ભગવાન પાસે બિરાજે છે. તીર્થંકર તરીકે વીસ બિરાજે છે. સીમંધર ભગવાન તો એક જ તીર્થંકર છે. પણ બીજા ક્ષેત્રમાં બીજા એવા વીસ તીર્થંકર બિરાજે છે અને લાખો કેવળી બિરાજે છે. એમાં જિનપતિનું વચન, શુદ્ધ વચન (આ છે). બાકી અશુદ્ધ વચન ગડબડ. આહાહા...! ‘શુદ્ધ વચન બુધપુરુષોને કહે છે.’ આહાહા...! શું જવાબદારી કહી? કે આ ત્રણલોકના નાથની આ વાણી, બુધપુરુષો, જે ડાહ્યાપુરુષો છે એના માટે છે. એટલો જવાબ આવ્યો કે બુધપુરુષોને માટે છે. જે વાત સમજે અને સમજણમાં લે એના માટે આ વાણી છે. આહાહા...! ‘જિનદેવનું શુદ્ધ વચન બુધપુરુષોને કહે છે.’ આહાહા...! વળી શું કહે છે?

‘આ ભુવનવિદિતને (—આ જગતપ્રસિદ્ધ સત્યને),...’ આ જગતપ્રસિદ્ધ સત્ય છે. એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને અડતું નથી, કંઈ કરી શકતો નથી, આત્મા બોલી શકતો નથી, અડી શકતો નથી, આત્મા પરનું કોઈ કામ કરી કરતો નથી. એ જિનવચન બુધપુરુષોએ કહ્યું છે. આહાહા...! ‘આ ભુવનવિદિત...’ એ તો જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે. આહાહા...! અહીં તો નવું સાંભળે કે નહિ? આત્મા વિના વાણી નીકળે છે? આત્મા વિના આ બધું શાસ્ત્ર બનાવે છે? કપડા બનાવે છે, કુંભાર ઘડા બનાવે છે. તો ‘આચાર્ય અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ ૩૭૨ ગાથામાં કહ્યું છે, અમને દેખાતું નથી કે ઘડો કુંભાર બનાવે છે. ‘સમયસાર’ની ૩૭૨ ગાથામાં એમ લખ્યું છે. ઘડો ઘડાથી બને છે. કુંભાર એને બનાવતો નથી. આહાહા...! રોટલી રોટલીથી બને છે, સ્ત્રીથી કે તવાથી નથી બનતી. આહાહા...!

આ ‘જિનદેવનું શુદ્ધ વચન...’ છે. છે? ‘જિનદેવનું શુદ્ધ વચન બુધપુરુષોને કહે છે.’ જેને આ વાત રુચે તેને કહે છે. ન રુચે એ તો મૂઢ જીવ અનાદિકાળથી (૨૫૩ી જ રહ્યો

છે.) આહાહા...! અને ‘આ ભુવનવિદિત...’ એ તો જગતમાં પ્રસિદ્ધ સત્ય છે. તને ખબર નથી. વીતરાગની વાણીમાં તો જગત પ્રસિદ્ધ છે. તેના દ્વારા આ કહેવામાં આવ્યું છે એમ જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે. ‘હે ભવ્ય!..’ એ ભુવનવિદિતને, એ જગતપ્રસિદ્ધ સત્યને ‘હે ભવ્ય! તું સદા જાણ.’ આહાહા...! બે બોલ લીધા. એક તો બુધપુરુષોને માટે લીધું અને પછી હે ભવ્યજીવ! ગમે તે ભવ્ય હોય, તું ભગવાન છો ને, પ્રભુ! ક્યા કાળે તારામાં અપૂર્ણતા અને વિકાર છે? કોઈ કાળે તારા આત્મામાં વિકાર અને કર્મ નથી. ચિદાનંદ ભગવાન ભિન્ન બિરાજે છે. પ્રભુ! એ જગતપ્રસિદ્ધ, જિનવાણીમાં શુદ્ધ વચન પ્રસિદ્ધ છે. શુદ્ધ વચન કહ્યું છે. આહાહા...!

‘શુદ્ધ વચન બુધપુરુષોને કહે છે. આ ભુવનવિદિતને (—આ જગતપ્રસિદ્ધ સત્યને), હે ભવ્ય! તું સદા જાણ.’ આહાહા...! ‘ હે ભવ્ય! તું સદા જાણ.’ અમુક વખતે જાણ અને અમુક વખતે વળી કર્તા થાય અને કર્મ મારું છે અને વિકાર મારો છે એમ નહિ. આહાહા...! ઘણી ગંભીર ભાષા! શબ્દો થોડા પણ અંદર ગંભીરતા (ઘણી છે). કોઈ સમયમાં એક સમયની પર્યાય વિકૃત હો કે અવિકૃત, એનો દ્રવ્ય-ગુણ કર્તા નથી. આહાહા...! કેમ કે દરેક ગુણની પર્યાય ષટ્કારકથી, પોતાથી સ્વતંત્રપણે પર્યાય જે સમયે થવાની છે તે સમયે પોતાથી થાય છે. આહાહા...! ગજબ વાત છે! આ કપડું ઊંચું થાય છે તો એના કારણે ઊંચું થાય છે. આંગળી એને અડી નથી, આંગળી એને અડીયે નથી. આ વાત (કેમ બેસે?) જિનદેવનું સત્ય વચન બુધપુરુષોને માટે જગતવિદિત-જગતપ્રસિદ્ધ છે. આહાહા...! આ જગતપ્રસિદ્ધ વાત છે.

માટે ‘હે ભવ્ય! તું સદા જાણ.’ અમુક વખતે હા પાડ અને વળી ફેર થાય એમ નહિ. આહાહા...! ‘સદા જાણ.’ સદા જ્ઞાતા-દષ્ટા રહી જા. તારી વસ્તુ જ જ્ઞાતા-દષ્ટા છે. એમાં કોઈ પરનો સ્પર્શ નથી. એને સ્પર્શતું નથી તો કોઈ કરી શકે એમ કેમ બને? એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને કદી ચુંબતું નથી. ‘સમયસાર’ની ૩ ગાથા. આહાહા...! એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને કદી અડતું નથી, તો કરે શું? એવી જિનદેવની જગતપ્રસિદ્ધ સત્ય વાત બુધપુરુષોને કહે છે. હાથ પુરુષોને માટે આ વાત કરે છે. આહાહા...! બાકી પાગલ તો... આહાહા...!

એકવાર (સંવત) ૧૯૮૭માં વાત ચાલતી હતી. વાત ચાલતી હતી એમાં એક વકીલ બેઠા હતા. એ કહે તમે ના પાડો છો પણ લ્યો, આ કર્યું મેં. આ હાથ મેં હલાવ્યો. એમ વ્યાખ્યાનમાં બોલ્યા. આહાહા...! પ્રભુ! તને શું કહીએ? હાથ કેમ હલ્યો છે? હાથમાં કેવી પર્યાય થઈ છે? અંદર આત્મા ભિન્ન શું કરે છે? એ ભાન વિના તું એમ કહે છે કે આમ હાથ કર્યો. આત્માથી આમ હાથ થયો, એ વાત ત્રણકાળમાં સાચી નથી. મોટો વકીલ હતો. એને આ વાત રુચિ નહિ. કારણ કે દુનિયાના મહાત્મ્યમાં કાંઈક કરીએ છીએ, કાંઈક બીજાની સેવા કરીએ છીએ અને જે સંપ્રદાયમાં છીએ એની અમે સેવા કરીએ છીએ, એમ

અધિકપણું માનવું એ મહા મિથ્યાદષ્ટિનું અજ્ઞાન છે. આહાહા...! જે સંપ્રદાયમાં છીએ તેની અમે સેવા કરીએ છીએ. એના ગરીબ માણસો કે તવંગર કે બીજા માણસો આવે તો એની અમે મદદ કરીએ. અરે...! પ્રભુ! કયા સમયે કઈ પર્યાય કોનાથી થાય? એવું ત્રણકાળમાં પણ નથી. કેટલા શબ્દો લીધા છે?

‘એમ જિનદેવનું શુદ્ધ વચન...’ શુદ્ધ વચન. આહાહા...! પવિત્ર વચન. ‘બુધપુરુષોને...’ જે કોઈ જાણનાર છે એને કહે છે. આહાહા...! જેને સત્યાર્થ જાણવું છે, એને માટે વીતરાગની સત્ય વાણી છે અને એ જગતપ્રસિદ્ધ છે. આવ્યું? ભુવનવિદિત. આહાહા...! એ જગતપ્રસિદ્ધ છે. માટે ‘હે ભવ્ય! તું સદા જાણ.’ આહાહા...! ૪૭ ગાથા.

ગાથા-૪૭

जारिसिया सिद्धप्पा भवमल्लिय जीव तारिसा होंति ।

जरमरणजम्ममुक्का अष्टगुणालंकिया जेण ।।४७।।

यादृशाः सिद्धात्मानो भवमालीना जीवास्तादृशा भवन्ति ।

जरामरणजन्ममुक्ता अष्टगुणालंकृता येन ।।४७।।

શુદ્ધદ્રવ્યાર્થિકનયાભિપ્રાયેણ સંસારિજીવાનાં મુક્તજીવાનાં વિશેષાભાવોપન્યાસોયમ્ ।

ये केचिद् अत्यासन्नभव्यजीवाः ते पूर्वं संसारावस्थायां संसारक्लेशायासचिताः सन्तः सहजवैराग्यपरायणाः द्रव्यभावलिङ्गधराः परगुरुप्रसादासादितपरमागमाभ्यासेन सिद्धक्षेत्रं परिप्राप्य निर्व्याबाधसकलविमलकेवलज्ञानकेवलदर्शनकेवलसुखकेवलशक्तियुक्ताः सिद्धात्मानः कार्यसमयसाररूपाः कार्यशुद्धाः । ते यादृशास्तादृशा एव भविनः शुद्धनिश्चयनयेन । येन कारणेन तादृशास्तेन जरामरणजन्ममुक्ताः सम्यक्त्वाद्यष्टगुणपुष्टितुष्टाश्चेति ।

જેવા જીવો છે સિદ્ધિગત તેવા જીવો સંસારી છે,

જેથી જનમમરણાદિહીન ને અષ્ટગુણસંયુક્ત છે. ૪૭.

અન્વયાર્થ :- [યાદૃશાઃ] જેવા [સિદ્ધાત્માનઃ] સિદ્ધ આત્માઓ છે [તાદૃશાઃ] તેવા [ભવમ્ આલીનાઃ જીવાઃ] ભવલીન (સંસારી) જીવો [ભવન્તિ] છે, [યેન] જેથી (તે સંસારી જીવો સિદ્ધાત્માઓની માફક) [જરામરણજન્મમુક્તાઃ] જન્મ-જરા-મરણથી રહિત અને [અષ્ટગુણાલંકૃતાઃ] આઠ ગુણોથી અલંકૃત છે.

ટીકા :- શુદ્ધદ્રવ્યાર્થિક નયના અભિપ્રાયે સંસારી જીવોમાં અને મુક્ત જીવોમાં તફાવત નહિ હોવાનું આ કથન છે.

જે કોઈ અતિ-આસન્ન-ભવ્ય જીવો થયા, તેઓ પૂર્વે સંસારાવસ્થામાં સંસારકલેશથી થાકેલા ચિત્તવાળા થયા થકા સહજવૈરાગ્યપરાયણ થવાથી દ્રવ્ય-ભાવ લિંગને ધારણ કરીને પરમગુરુના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત કરેલા પરમાગમના અભ્યાસ વડે સિદ્ધક્ષેત્રને પામીને અવ્યાબાધ (બાધા રહિત) સકળ-વિમળ (સર્વથા નિર્મળ) કેવળજ્ઞાન-કેવળદર્શન-કેવળસુખ-કેવળવીર્યયુક્ત સિદ્ધાત્માઓ થઈ ગયા-કે જે સિદ્ધાત્માઓ કાર્યસમયસારરૂપ છે, *કાર્યશુદ્ધ છે. જેવા તે સિદ્ધાત્માઓ છે તેવા જ શુદ્ધનિશ્ચયનયથી ભવવાળા (સંસારી) જીવો છે. જે કારણે તે સંસારી જીવો સિદ્ધાત્માઓ જેવા છે, તે કારણે તે સંસારી જીવો જન્મજરામરણથી રહિત અને સમ્યક્ત્વાદિ આઠ ગુણોની પુષ્ટિથી તુષ્ટ છે (-સમ્યક્ત્વ, અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત વીર્ય, સૂક્ષ્મત્વ, અવગાહન, અગુરુલઘુ અને અવ્યાબાધ એ આઠ ગુણોની સમૃદ્ધિથી આનંદમય છે).

ગાથા-૪૭ ઉપર પ્રવચન

जारिसिया सिद्धप्पा भवमल्लिय जीव तारिसा होंति ।

जरमरणजम्ममुक्का अट्टगुणालंकिया जेण ।।४७।।

જેવા જીવો છે સિદ્ધિગત તેવા જીવો સંસારી છે,
જેથી જનમમરણાદિહીન ને અષ્ટગુણસંયુક્ત છે. ૪૭.

‘જેવા સિદ્ધ આત્માઓ છે તેવા ભવલીન (સંસારી) જીવો છે,...’ આહાહા...! ભવમાં લીન છે તો પણ સંસારી શુદ્ધ છે. આહાહા...! એ દ્રવ્ય કદી મલિન થયું નથી. ‘જેથી (તે સંસારી જીવો સિદ્ધાત્માઓની માફક) જન્મ-જરા-મરણથી રહિત અને આઠ ગુણોથી અલંકૃત છે.’

‘ટીકા :- શુદ્ધદ્રવ્યાર્થિક નયના...’ શુદ્ધ દ્રવ્યની પ્રયોજનની દૃષ્ટિથી, ત્રિકાળી દ્રવ્યની દૃષ્ટિના પ્રયોજનથી શુદ્ધ-દ્રવ્ય-અર્થિક, શુદ્ધ દ્રવ્યની પ્રયોજનની દૃષ્ટિથી, અભિપ્રાયથી, એ ‘નયના અભિપ્રાયે સંસારી જીવોમાં અને મુક્ત જીવોમાં તફાવત નહિ હોવાનું આ કથન છે.’ આહાહા...! સંસારી જીવ અને મુક્ત જીવ, દ્રવ્યદૃષ્ટિએ દ્રવ્ય તો છે એ છે. પર્યાયમાં ફેર હોય, ચાહે તો નિગોદની હો, ચાહે તો સિદ્ધની હો, દ્રવ્ય તો જે છે એ છે. દ્રવ્યમાં કોઈ ફેરફાર નથી. આહાહા...! કેમ બેસે? કષાયખાના માંડે, ગાયોને કાપવાના સંચા (નાખે). તો કહે છે, એ

* કાર્યશુદ્ધ = કાર્ય-અપેક્ષાએ શુદ્ધ.

જીવ સિદ્ધ સમાન છે. એ મલિનતા એની ચીજ નથી, એ ક્રિયા એનામાં નથી. આહાહા...! એની શાશ્વત વસ્તુમાં તો જ્ઞાન ભર્યું છે.

‘શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક નયના અભિપ્રાયે સંસારી જીવોમાં અને મુક્ત જીવોમાં તફાવત નહિ હોવાનું આ કથન છે.’ આહાહા...! સિદ્ધ અને સંસારી બેમાં કાંઈ ફેર નથી. ફેર છે એ તો પર્યાયદષ્ટિથી વ્યવહારનયથી જોવામાં આવે છે. વસ્તુદષ્ટિથી કોઈ તફાવત નથી. આહાહા...! સંસારમાં લીન થયો છે. એવો પાઠ છે. છતાં એ જીવ સિદ્ધ સમાન છે. લીન થયો એ એની ચીજ નથી. આહાહા...! આવી વાત હવે. આખો દિ’ કરવું... કરવું.. કરવું. આમ કરવું.. આમ કરવું.. ધર્મને નામે પણ પ્રવૃત્તિ એટલી વધી ગઈ... આહાહા...! આખો દિ’ આ પૂજા, ભક્તિ, વ્રત, તપ, જાત્રા. આહાહા...! આવવું, જાવું અને માણસોને ભેગા કરીને અમે કાંઈક કરીએ છીએ. ગીરનાર જઈ આવ્યા. આહાહા...! ફલાણે જઈ આવ્યા, આ જાત્રા કરી. ક્યાં પ્રભુ! તું તારા ક્ષેત્રમાંથી કદી બીજા ક્ષેત્રમાં ગયો નથી ને. બીજી પર્યાય છે એમાં પણ તું ગયો નથી. બીજા ક્ષેત્રમાં ગયો નથી, બીજી પર્યાયમાં ગયો નથી, તો બીજાના ભાવમાં તું ક્યાંથી ગયો? આહાહા...! આવી વાત આકરી પડે. વસ્તુસ્થિતિ આ છે. એથી કહ્યું ને, ‘જિન વચનનું સત્ય વચન...’ જિનવચનનું સાચું વચન. બીજા વ્યવહારના વચનો ઘણાં હોય છે. પણ જિનવચનનું સત્ય વચન. આહાહા...! વ્યવહારવચન ઘણાં હોય છે, જિનવચનમાં પણ હોય છે. પણ જિનવચનનું સત્ય વચન, શુદ્ધ જીવનું વચન, જગત વિદિત-જગત પ્રસિદ્ધ વચન. આહાહા...! એકબીજાનું બીજો કાંઈ કરી શકે એમ નથી. આહાહા...! ઓહોહો...! આખી દુનિયાની કર્તાબુદ્ધિ ઉડી ગઈ. એક દ્રવ્યનો પણ કર્તા થાય, એક દ્રવ્યની પર્યાયનો કર્તા થાય, એને ત્રણલોકના પર્યાયની કર્તાબુદ્ધિ થઈ ગઈ. ત્રણલોકની કર્તાબુદ્ધિ થઈ ગઈ. આહાહા...! બહુ આકરી વાત છે, ભાઈ! માર્ગ..

મુમુક્ષુ :- આકરી નથી, અપૂર્વ છે.

ઉત્તર :- વસ્તુ તો અપૂર્વ છે. અપૂર્વ વાત આ જ છે. આહાહા...! સાંભળવા મળે નહિ, અને સાંભળવા મળે તો એકાંત છે. કોઈ કોઈનું કરી શકતા નથી તો આખી દુનિયા કેમ ચાલે છે? કઈ રીતે આ ચાલે છે? નરકમાં કેમ જાય છે? દેવમાં કેમ જાય છે? આહાહા...! સાંભળને પ્રભુ! એ ગતિ, ગતિની પર્યાય. ક્ષેત્ર, ક્ષેત્રની પર્યાય, જીવ જીવનું દ્રવ્ય ભિન્ન છે. આહાહા...!

‘જે કોઈ અતિ-આસન્ન-ભવ્ય જીવો થયા,...’ જો કોઈ અતિ-આસન્નભવ્યજીવ. આહાહા...! જેને મોક્ષ નજીક છે. સંસારનો કાંઠો આવી ગયો છે. આહાહા...! નૌકામાંથી ઉતરીને પગ મૂકે એટલી વાર છે. આહાહા...! જે જીવ અતિ-આસન્નભવ્ય જીવ છે. એકલું આસન્ન જીવ ન લીધું. અતિ-આસન્નભવ્ય છે. ‘તેઓ પૂર્વે સંસારાવસ્થામાં સંસારકલેશથી થાકેલા ચિત્તવાળા થયા થકા...’ આહાહા...! સંસારની ક્રિયાના કલેશથી થાકેલા ચિત્તવાળો થયો થકો. પહેલા

તો આ થાય છે. આહાહા...! સંસારની કોઈપણ ક્રિયા કલેશદાયક છે. એ કોઈ ક્રિયાને કર્તા માને તો. આહાહા...! પુસ્તક બનાવવામાં એ પણ અનંત પરમાણુની પર્યાય છે. એ પણ એના સમયે થાય છે. આચાર્ય મહારાજ કહે કે મારું નામ ન લેવું. મોહથી ન નાચવું, મેં ટીકા કરી છે એમ મિથ્યાત્વથી ન નાચવું. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- એ તો બધા પુસ્તકમાં કહે છે.

ઉત્તર :- ઘણે ઠેકાણે કહ્યું છે. આહાહા...! દરેક ગ્રંથની પાછળ આ શ્લોક મૂક્યો છે. મેં આ ટીકા કરી નથી. મેં બનાવ્યું નથી. પુસ્તક મારાથી બન્યું નથી. અરે...! મારું સાંભળીને તને જ્ઞાન થાય છે, એમ પ્રભુ! તમે મોહથી ન નાચો. આહાહા...! કેમ કે તને જે પરલક્ષી જ્ઞાન થાય છે, એ પણ તારાથી થાય છે. સાંભળતી વખતે જ્ઞાન થાય છે એ સાંભળવાથી થતું નથી, પોતાની પર્યાયની યોગ્યતાથી જ્ઞાન થાય છે. એ સમ્યગ્જ્ઞાન નથી. એ સમ્યગ્જ્ઞાન નથી એ જ્ઞાન પણ પોતાથી ઉત્પન્ન થાય છે, સાંભળવાથી નહિ. આહાહા...!

પોતાના જ્ઞાનમાં પરલક્ષી જ્ઞાન જરીયે કામ કરતું નથી. સાંભળ્યું, ઘણું વાંચન કર્યું, પણ અંદર જવામાં પરલક્ષી જ્ઞાન કામ કરતું નથી, પ્રભુ! આહાહા...! બહુ આકરી વાત! એ લક્ષ છૂટે, પરલક્ષે (પરના) અવલંબનથી ઉત્પન્ન થયું, એ જ્ઞાનનું પણ લક્ષ છૂટે અને અંતરદષ્ટિમાં જાય ત્યારે સમ્યક્જ્ઞાન થાય. આહાહા...! આવી વાત છે.

‘આસન્ન-ભવ્ય જીવો થયા, તેઓ પૂર્વે સંસારાવસ્થામાં સંસારકલેશથી થાકેલા ચિત્તવાળા થયા થકા સહજવૈરાગ્યપરાયણ થવાથી...’ એ જીવ સહજવૈરાગ્યપરાયણ થવાથી. સંસારના કલેશથી થાકી ગયો. અરે...! આ શું? હું કોણ અને આ શું? અને વૈરાગ્યવાળો થયો. વૈરાગ્યનો અર્થ, શુભ-અશુભભાવથી પણ વિરક્ત થયો. શુભ અને અશુભભાવથી વિરક્ત થવું તેને વૈરાગ્ય કહે છે. આહાહા...! અહીં કહે છે, કે શુભભાવ કરતાં કરતાં કલ્યાણ થશે. શું કરે? પ્રભુ! એને મળ્યું નથી. એ ભગવાન છે. એને પણ સુખની તો અભિલાષા છે. સુખની અભિલાષા હોવા છતાં વિપરીત દષ્ટિ છે. આહાહા...!

અહીં એ કહે છે. ‘સંસારાવસ્થામાં સંસારકલેશથી થાકેલા ચિત્તવાળા...’ થાકેલા ચિત્તવાળા. આહાહા...! બધી વાતથી થાકી ગયો, હવે તો મારા આત્માનું કાર્ય કરવું છે. બીજું કાંઈ કરવું નથી. એવું જેનું ચિત્ત થયું, એ ‘સહજવૈરાગ્યપરાયણ થવાથી...’ સ્વાભાવિક વૈરાગ્ય. જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય બે સાથે રહે છે. સમ્યક્જ્ઞાન જ્યારે થયું તો એ પુણ્ય-પાપથી તો વિરક્ત જ હોય છે. વૈરાગ્ય સાથે જ છે. અસ્તિપણે જ્યાં ભાન થયું, ત્યાં વિરક્ત એટલે નાસ્તિપણાનું જ્ઞાન પણ સાથે થાય છે. પુણ્ય પરિણામથી હું વિરક્ત છું. આહાહા...! શુભભાવથી મને લાભ થશે કે શુભભાવ કરવાથી ક્રમે ક્રમે આગળ વધાશે. અશુભ પહેલા ઘટે છે પછી શુભમાં આવવું, અશુભ ઘટાડીને પછી શુદ્ધમાં આવવું એવો ક્રમ જગત માને છે. એવી વાત નથી. આહાહા...!

એ કહે છે, ‘સહજવૈરાગ્યપરાયણ થવાથી દ્રવ્ય-ભાવ લિંગને ધારણ કરીને...’ આહાહા...! દ્રવ્યલિંગ તો નગ્ન દશા. ભાવલિંગ અંદર નિર્વિકલ્પ દશા. આહાહા...! દ્રવ્યલિંગ દશા એની અવસ્થાને કારણે થાય છે, આત્માથી થતી નથી. આત્મા કપડા ઉતારીને નગ્ન થાય એ ક્રિયા એની નથી. આહાહા...! કોણ માને? વસ્ત્ર ઉતારવાની ક્રિયા આત્માની નથી. એ સમયે એની ઉતરવાની ક્રિયા એના સ્વકાળમાં આવે છે તો એ વસ્ત્ર છૂટી જાય છે. આહાહા...! કેમ કે પરનો ત્યાગ-ગ્રહણ આત્મામાં છે જ નહિ.

આત્મા ભગવાન પરના ત્યાગગ્રહણથી શૂન્ય છે. શક્તિમાં લીધું છે. ત્યાગઉપાદાનશૂન્યત્વશક્તિ. પરનો ત્યાગ અને પરના ગ્રહણથી શૂન્ય છે. આહાહા...! એકપણ રજકણનું ગ્રહણ, એક રજકણને છોડવું, એનાથી તો રહિત પ્રભુ છે. અનાદિઅનંત રહે છે. આહાહા...! એને બહારના ત્યાગ જ્યાં કરે તો ત્યાં થઈ જાય કે મેં ત્યાગ કર્યો. અંતરમાં રાગની એકતાનો ત્યાગ (થવો) એ પણ વ્યવહાર છે. અંદર ભગવાન શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ તો બિરાજમાન છે જ, એમાં દષ્ટિ લાગી ત્યાં એકતા તૂટી ગઈ. એકતા તોડવી પડતી નથી. આહાહા...! આકરી વાત છે, ભાઈ! મૂળ વાત આકરી છે. વીતરાગની મૂળ વાત ઝીણી છે. આહાહા...!

એ અહીં કહે છે, ‘સહજવૈરાગ્યપરાયણ થવાથી દ્રવ્ય-ભાવ લિંગને ધારણ કરીને પરમગુરુના પ્રસાદથી...’ એનું નિમિત્ત પરમગુરુ હોવા જોઈએ. આહાહા...! કુગુરુથી નિમિત્ત નથી મળતું. આહાહા...! છતાં ગુરુથી થતું નથી. પણ પરમ ગુરુના પ્રસાદથી. એમનો ઉપદેશ સાંભળ્યો તેને પ્રસાદથી એમ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! બહુ વાત!

મુમુક્ષુ :- ચોખ્ખું નિમિત્ત લખ્યું છે.

ઉત્તર :- ચોખ્ખું નિમિત્ત છે એવું બતાવ્યું છે. એનાથી થાય છે એમ નહિ. પાઠ તો આમ છે. ‘પરમગુરુના પ્રસાદથી...’ જુઓ!

મુમુક્ષુ :- એમના પ્રસાદથી તો થયું છે.

ઉત્તર :- એ તો નિમિત્તથી કથન છે. પહેલા આવી ગયું ને? જગત વિદિત-જગતપ્રસિદ્ધ. શુદ્ધનયથી આત્મામાં કોઈ વિકાર-ફિકાર નથી અને કાંઈ છોડવું છે નહિ. એ તો જગતપ્રસિદ્ધ ભગવાનઆત્મા બિરાજમાન છે. અનાદિથી જગતપ્રસિદ્ધ આત્મા છે, તો આત્મા પોતાનું કલ્યાણ કરીને સિદ્ધમાં ચાલ્યો જાય છે. આહાહા...! નિમિત્ત તો અનંત છે. છે તો શું થયું? એનાથી કાંઈ થાય છે? એમ નથી. નિમિત્તને અડતા પણ નથી. નિમિત્તને સ્પર્શતો નથી અને નિમિત્ત પોતાને સ્પર્શતું નથી. આહાહા...! આવા સ્થાનમાં નાખે, ‘પરમગુરુના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત કરેલા...’ એનો અર્થ એટલો, કે એને સાંભળવામાં પરમ સત્ય કહેનાર મળ્યા. બસ. પરમસત્ય કહેનારા મળ્યા. એટલી વાત કહેવામાં આવે છે. આહાહા...!

‘પરમાગમના અભ્યાસ વડે...’ એટલે ... પણ ‘પરમાગમના અભ્યાસ વડે...’ પાછા. પરમાગમનો અભ્યાસ. એક બાજુ એમ કહેવું કે પરમાગમનો અભ્યાસ, બુદ્ધિ પરમાં જાય

છે તો વ્યભિચારિણી છે. ‘પદ્મનંદિપંચવિંશતિ’(માં) એમ આવ્યું છે. બુદ્ધિ જે શાસ્ત્રમાં જાય છે એ વ્યભિચારિણી બુદ્ધિ છે. કેમ કે પર તરફ જાય છે. અહીં તો એની હયાતી બતાવે છે. જ્યારે સમજનાર સમકિત પામે છે ત્યારે સત્શ્રુત નિમિત્ત થાય છે અને સદ્ગુરુ જ્ઞાની નિમિત્ત થાય છે. બસ એટલું. એનાથી અંદરમાં થાય છે, એમ નથી. આહાહા...! આ વાત છે. નહિતર વિરુદ્ધ થઈ જાય.

એક કોર જગતપ્રસિદ્ધ શુદ્ધવચન જિનવચનનું એમ આવ્યું કે કોઈ કોઈનો કર્તા નથી. આવ્યું ને? પહેલા આવી ગયું ને? એમ બુદ્ધપુરુષને કહે છે. ‘જિનદેવનું શુદ્ધ વચન બુદ્ધપુરુષોને કહે છે. આ ભુવનવિદ્ધિતને (—આ જગતપ્રસિદ્ધ સત્યને), હે ભવ્ય! તું સદા જાણ.’ એ જાણ. આહાહા...! જાણ એને કહ્યું. જાણ એટલે એને જાણવાનું છે. જાણવું છે તો આ સાંભળ્યું એના જ્ઞાનથી જ્ઞાન થતું નથી. એ અંતરમાં દષ્ટિ કરે છે ત્યારે જ્ઞાન થાય છે. આહાહા...! અમારો ઉપકાર માનવો એ બધી વાત નિમિત્તની છે. આહાહા...! ‘પરસ્પર જીવાનામ ઉપગ્રહો’ આવે છે ને? જીવને પરસ્પર ઉપગ્રહ નિમિત્ત છે. એનો અર્થ એમ છે, કે ... કાઢ્યું છે. ઉપકારનો અર્થ નિમિત્ત છે. ઉપકાર એટલે એનાથી કાંઈ થાય છે એમ નથી. પણ એ વખતે સત્પુરુષનું નિમિત્ત છે અને સત્પુરુષની વાણીનું નિમિત્ત છે. પણ એનાથી એમાં થતું નથી. આહાહા...! આવી વાત છે.

એવા ‘અભ્યાસ વડે સિદ્ધક્ષેત્રને પામીને અવ્યાબાધ (બાધા રહિત) સકળ-વિમળ (સર્વથા નિર્મળ) કેવળજ્ઞાન-કેવળદર્શન-કેવળસુખ-કેવળવીર્યયુક્ત સિદ્ધાત્માઓ થઈ ગયા—કે જે સિદ્ધાત્માઓ કાર્યસમયસારરૂપ છે.’ એની વ્યાખ્યા આગળ કરશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)